

7.5 EU og økonomisk politik – hvem kan egentlig gøre hvad?

Hvorfor skal jeg læse dette afsnit?

* Fordi der bliver **redegjort** for blandt andet disse begreber: Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU'en), Stabilitets- og vækstpagten og Den Europæiske Centralbank (ECB).

Hvad kan jeg bruge det til?

- * Fordi du bedre vil kunne forstå, hvilke politikker der faktisk kan benyttes af Danmark, og hvilke der er i EU's hænder.
- * Derved vil du bedre kunne **diskutere**, hvilken magt EU bør have.

Et af EU's mål var fra starten at skabe et **fællesmarked** uden toldmure internt, der skulle øge det økonomiske samarbejde mellem de europæiske nationer og dermed øge den samlede velstand. Med fire opstillede fundamentale friheder skulle det være muligt at producere og købe varer, hvor det er billigst:

- * Fri bevægelse af varer
- * Fri bevægelse af serviceydelser
- * Fri bevægelse af arbejdskraft
- * Fri bevægelse af kapital

Den fri bevægelighed af arbejdskraft og kapital skulle føre til, at disse produktionsfaktorer flyttede derhen, hvor de blev bedst aflønnet. På den måde er intentionen, at den fri bevægelighed skaber *øget konkurrence* og **stordriftsfordele** (dvs. at omkostningerne pr. produceret enhed er faldende, når kapaciteten stiger). Arbejdet med at fjerne handelshindringer og øge mobiliteten af kapital og arbejdskraft har derfor været den røde tråd igennem hele EU's udvikling.

På mange måder har udviklingen af Fællesmarkedet været en succes. Varer, tjenester, arbejdskraft og kapital bevæger sig nu langt friere over grænserne. Samhandlen mellem EU-lande er vokset støt.

For arbejdskraften er der dog et stykke vej endnu, inden man kan tale om reel frihed. Kun få EU-borgere arbejder i andre EU-lande, så internationaliseringen af arbejdsmarkedet er i første omgang sket indirekte gennem øget konkurrence på markederne for varer, tjenester og kapital.

Den seneste fase i den økonomiske integrationsproces er dannelsen af **Den Økonomiske og Monetære Union** (oftest blot kaldet **ØMU'en**), der har medført, at 19 EU-lande nu har en fælles centralbank (**Den Europæiske Centralbank, (ECB)**) og en fælles valuta (**euro-en**). Danmark er ikke med i den fælles valuta.

At Danmark er medlem af EU, har en række konsekvenser for, hvilke økonomiske politikker staten må bruge og hvordan. Overordnet betyder medlemskab af EU, at medlemslandene – for eksempel Danmark – har mindre råderet over, hvilke instrumenter de kan udnytte til at nå deres prioriterede samfundsøkonomiske mål. I dette kapitel skal du læse om, hvad Danmarks medlemskab af EU har af indflydelse på brugen af de enkelte politikker.

Valutapolitik og EU

Valutapolitik handler om at yde indflydelse på et lands konkurrenceevne. Hvis et lands lønninger og omkostninger stiger mere end samhandelspartnernes, bli-

ver det vanskeligere at afsætte produktionen i konkurrence med virksomhederne i andre lande. Traditionelt ville et indgreb af valutapolitisk karakter (devaluering) være blevet benyttet til at forbedre konkurrenceevnen. For lande med åbne kapitalmarkeder og frie kapitalbevægelser er devalueringer en risikabel strategi, fordi de kan igangsætte forventninger om yderligere devalueringer og spekulative kapitalbevægelser, som gør det vanskeligt at vende tilbage til en stabil valutakurs.

Danmark fører **fastkurspolitik** og har gjort det siden 1980'erne. Den danske krone er bundet til euroen i ERM2, der er et såkaldt fastkurssamarbejde. Der er således indgået en aftale med Den Europæiske Centralbank om, at euroen helst skal koste 7,46 kroner. Dog er der et spænd på $\pm 2,25$ procent. På den måde har Danmark frasagt sig muligheden for at devaluere og/eller revaluere kronen.

Men hvorfor skulle man opgive retten til at benytte sig af et valutapolitisk instrument? Fordi det giver en række fordele at føre fastkurspolitik. Først og fremmest giver det en tillid til og sikkerhed for kronens stabilitet. Virksomhederne kan for eksempel bedre planlægge, når de ved, hvad deres eksportindtjening i euro bliver.

I forlængelse heraf skal det nævnes, at euroen er flydende i forhold til dollar og yen. Dermed har EU (ECB) mulighed for samlet at føre valutapolitik.

Pengepolitik og EU

Danmarks valg af fastkurspolitik har en række konsekvenser for det pengepolitiske råderum.

For det første kan der, som før nævnt, ikke føres selvstændig valutapolitik. Den danske krone er lænket i et (stort set) fast forhold til euroen, hvilket gør valutapolitikken til et anliggende for ECB.

For det andet forsvinder det enkelte lands mulighed for at påvirke renten og dermed føre pengepolitik. Når valutakurserne er fastlåst og kapitalmarkederne er åbne, vil der jo ikke længere være nogen begrundelse for en forskel mellem renteniveauet i de lande, der er medlem af den monetære union. Skulle det ved et tilfælde ske, at renten blev en smule højere i et land end et andet, vil der straks opstå kapitalbevægelser, som udligner forskellen.

Danmark står uden for euroen, men er koblet op på den. Men den danske rente afviger oftest en lille smule fra ECB-renten. Om den danske rente er lidt højere eller lavere end den europæiske rente, afhænger af tillid og forventninger til både Danmark og ECB.

ECB's pengepolitik har ét klart mål: at holde styr på *inflationen*, men i praksis har man i de seneste år set, at ECB tydeligt også har vægtet at bruge pengepolitikken som instrument til at påvirke konjunkturerne. Det økonomiske lavvande i eurozonen (samlet betegnelse for eurolandene) fik i 2015 ECB-chefen Mario Draghi til at lancere "big bazooka" – en udstedelse af 1 billion euro, som skydes ud i økonomien med det formål at stimulere økonomien.

Finanspolitik og EU

I Danmark har finanspolitik traditionelt været benyttet flittigt. Med kartoffelkuren i midten af 1980'erne førtes kontrak-

Oversigt over økonomiske politikker i EU

Politiktype	Hvem tager beslutninger?	Hvordan?	Hvorfor?
Finanspolitik	Hvert lands regering. Det offentlige underskud må højst være på 3 % af BNP. Den offentlige gæld må højst være 60 % af BNP. Det strukturelle underskud må højst være 0,5 %. Det offentlige må selv finansiere underskud. Ministerrådet koordinerer finanspolitikken i de forskellige lande.	Ved at øge eller sænke statens indtægter og udgifter i den udstrækning, de overholder konvergenskravene. Medlemslandene kan altså ikke føre særlig ekspansiv finanspolitik	Sikrer, at EU-landene har sunde offentlige finanser, og der dermed er tillid til det europæiske marked
Pengepolitik	Den Europæiske Centralbank (ECB).	Centralbanken fastsætter renten, pengemængden og kreditmuligheder. Dermed kan medlemslande ikke føre pengepolitik hver især	Sikrer, at inflationen holder sig på et fornuftigt niveau inden for Europa.
Valutapolitik	Den Europæiske Centralbank (ECB).	ECB køber/sælger euro og udenlandsk valuta. Euroen har frit flydende kurser med andre valutaer, eksempelvis den amerikanske dollar og kinesiske yuan. Medlemslandene kan ikke føre valutapolitik hver især.	Større tillid til euroen og stabilitet.

tiv finanspolitik af regeringen for at komme et underskud på betalingsbalancen til livs. I starten af 1990'erne brugte regeringen en ekspansiv finanspolitik til at øge beskæftigelsen.

Et eksempel er den såkaldte Forårspakke 2.0 fra 2010, der indeholdt en række skattelettelser (mellemskatten blev fjernet, og topskattegrænsen hævet) og udbetalingen af Den Særlige Pensionsordning (SP-ordningen), der gav de danskere, der ønskede det, mulighed for at få nogle pensionsindbetalinger udbetalt.

Fælles for de nævnte tiltag er, at de er forsøg på at sparke gang i den samlede efterspørgsel i Danmark.

På grund af Danmarks medlemskab af EU og ØMU'en er det finanspolitiske råderum blevet indsnævret, da Danmark har sagt ja til at opfylde en række krav, som skal sørge for, at hele EU's økonomi holdes stabil.

På regeringskonferencen i Amsterdam i 1997 vedtog EU-landene **Stabilitets- og vækstpagten**. Med Stabilitets- og vækstpagten har eurolandene forpligtet sig til at overholde nogle grænser for benyttelse af finanspolitik. Det mest om-

talte kriterium er, at et land ikke må have et *underskud på de offentlige finanser, der overstiger 3 procent*.

Dog kan kravet om begrænsede budgetunderskud tilsidesættes i perioder, hvor der er tale om store og pludselige konjunkturudfald.

Et andet kriterium, der skal overholdes af ØMU's medlemmer, er, at *den offentlige gæld ikke må overstige 60 procent af BNP*.

Efter indgåelsen af **Finanspagten** (2012) har Danmark desuden forpligtet sig til, at det *strukturelle underskud ikke må overstige 0,5 procent*. I det strukturelle underskud kigger man på et lands underskud, når ekstraordinære udgifter er fratrukket. De ekstraordinære udgifter opstår typisk i lavkonjunkturer. Det strukturelle underskud kan dermed defineres som budgetunderskuddet fratrukket udgifter betinget af konjunkturudsving.

Logikken bag kriterierne er, at medlemmerne af eurolandene ikke er fritaget for et nationalt ansvar for opretholde ligevægt på deres betalingsbalance. Det kunne friste regeringerne til at føre en for ekspansiv finanspolitik med lave skatter og stærk vækst i de offentlige ud-

gifter. En politik, som vil være til gavn i det pågældende land, men som kan resultere i øget renteniveau i hele EU. Derfor er landene i den monetære union forpligtet til at holde underskuddet på de offentlige finanser i stram snor.

Det store 'varmeapparat'

EU er blevet en kæmpe økonomi med omkring 500 millioner indbyggere og et BNP på cirka 18 trillioner dollars, svarende til en tredjedel af hele verdens BNP.

Da EU har vokset sig stor, og integrationen er blevet både bredere og dybere (både økonomisk og politisk), er det blevet stadigt sværere at koordinere en fælles politik, der tilgodeser alle.

Situationen svarer til et kæmpe hus, hvor der kun er ét varmeapparat. Der kan godt skrues på temperaturen, men den vil ikke ramme alle ens og på samme tid. Der vil være nogle, der fryser, og nogle, der har det alt for varmt. Når der for eksempel er en smule forskel i konjunkturudsving mellem landene, er det meget svært at tilgodesse alle med en fælles økonomisk politik.

'de fede ord'

- * Fællesmarked
- * Stordriftsfordele
- * Den Økonomiske og Monetære Union (ØMU'en)
- * Den Europæiske Centralbank (ECB)
- * Fastkurspolitik
- * Stabilitets- og vækstpagten
- * Finanspagten